Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

Asia: HE 159/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta.

Suomalaiset sosiaali- ja terveyspalvelut ovat globaalissa vertailussa digitalisaation ehdotonta kärkeä. Erityistä on työn pitkäjänteisyys, eli sähköisiä potilas- ja asiakastietoja on kertynyt jo usealta vuosikymmeneltä. Elämme maailmassa, jossa datan merkitys kasvaa päivä päivältä, ja tekniset valmiutemme ovat erinomaiset. Emme kuitenkaan tänä päivänä hyödynnä tätä tietopohjaa parhaalla mahdollisella tavalla sen enempää yksilön hyvinvoinnin kuin yhteiskunnallisten hyötyjen näkökulmasta. Syitä tähän vajeeseen on useita, joista yksi – mutta ei suinkaan vähäisin – on sääntelyn luomat esteet, joko suoraan tai epäsuorasti tulkintahaasteiden takia.

Hallituksen esitys ennakoivan terveydenhuollon mahdollisuuksien parantamisesta on täten kokonaisuutena kannatettava. Lakiesityksen selostusosasta käy ilmi, että keskeiset haasteet ja mahdollisuudet on tunnistettu, ja luonnosvaiheessa kerättyjä lausuntoja on huomioitu. Valmistelun rajaus on kuitenkin ollut hyvin tiukka, jolloin ehdotetut lakimuutokset ovat jääneet sisällöllisesti suppeiksi. Keskeisiä tarpeita on jäänyt myöhempien lainsäädäntöhankkeiden ratkaistavaksi, ja lisäksi

toimeenpanoon liittyviä tulkintakysymyksiä jää rekisterinpitäjien ratkaistavaksi.

Yhdymme hallituksen esityksen näkemykseen siitä, että lakiesitys ei synnytä hyvinvointialueille olennaisia uusia velvoitteita, tai aiheuta uusia pakollisia kustannuksia.

Nostamme tässä erityisesti kaksi avoimeksi jäävää kysymystä.

Automaattisesta päätöksenteosta ei säädetä

Lakivalmistelussa ja hallituksen esityksessä on tunnistettu ennakoivan terveydenhuollon toimenpiteiden voivan johtaa yleisen tietosuoja-asetuksen (jatkossa TSA) 22 artiklassa tarkoitettuihin automatisoituihin yksittäispäätöksiin. Hyvinvointialueet ja muuta terveydenhuollon toimijat ovat hyvin tietoisia tietosuojavaltuutetun ennakkoratkaisuista TSV 6482/186/2020 ja TSV 3895/83/22, joissa asiaa on käsitelty. Tietosuoja-asetuksen lähtökohta on, että automaattisesta päätöksenteosta tulisi säätää jäsenvaltion laissa. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue nosti aiemmassa lausunnossaan tämän keskeiseksi sääntelytarpeeksi.

Hallituksen esitys käsittelee kysymystä laajasti ja tunnistaa tarpeen, mutta tässä esityksessä kysymys on rajattu ulos: *”Tässä lakiesityksessä ei ehdoteta säädettäväksi tietosuoja-asetuksen 22 artiklan mukaista kansalliseen lainsäädäntöön perustuvaa oikeusperustaa automaattiselle päätöksenteolle.”* (HE 4.2.5, s.35). Ehdotettu sääntely lähtee siitä, että ennakoivan terveydenhuollon toimenpiteet ovat aina ihmiskontrolloituja *”kaikki potilaan yhteydenottoon tai potilaan hoitoon liittyvät ratkaisut tekee aina terveydenhuollon ammattihenkilö*” (HE 4.2.5 s. 37).

Automaation systemaattinen poissulkeminen ei ole aikaa kestävä ratkaisu, eikä mahdollista teknologian ja olemassa

olevan tiedon täysimittaista hyödyntämistä. Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat ennennäkemättömän haasteen edessä ikääntymisen tuoman palvelutarpeen kasvun, henkilöstön eläköitymisen, asiakasodotusten sekä julkisen talouden realiteettien ristipaineessa. Teknologian hyödyntämistä terveyspalveluissa on säädelty jo voimakkaasti yleisesti ja sektorikohtaisesti EU:n tekoälyasetuksessa sekä lääkinnällisten laitteiden sääntelyssä. Terveydenhuollon päätöksenteossa käytettävien ohjelmistojen on täytettävä tiukat laatuvaatimukset ollakseen käytettävissä terveydenhuollossa. Tarkoituksenmukaista olisi, että vaatimustenmukaisia ratkaisuja voisi käyttää täysimääräisesti ilman kansallisia lisävaatimuksia tai rajoitteita eikä ihmiskontrollia vaadittaisi silloinkin kun toimenpiteet ovat selkeitä ja riskittömiä.

Lähtökohtaisesti automaattisesta päätöksenteosta ja siihen liittyvistä vaatimuksista tulisi säätää lailla. Tämä onkin hallituksen esityksessä tunnistettu jatkohankkeen aiheena, mutta jättää nyt käsittelyssä olevan hallituksen esityksen tältä osin rekisterinpitäjien oman harkinnan ja tulkinnan varaan. Riskinä on, että kansalaisten yhdenvertaisuus ei tältä osin toteudu erillisten tulkintojen myötä.

Sosiaalihuollon asiakastietojen ennakoiva käyttö sekä moniammatillinen työskentely

Olemassa olevan tiedon hyödyntäminen palvelutarpeen ennakoinnissa ei rajoitu vain terveydenhuoltoon, vaan on laaja mahdollisuus myös sosiaalihuollossa. Hallituksen esitys tunnistaa mahdollisuudet, mutta asiakastietojen hyödyntäminen on rajattu myöhempään jatkohankkeeseen. Tämä on ymmärrettävää, mutta valitettavaa koska sosiaalihuollon puolella olisi runsaasti potentiaalia tiedon parempaan hyödyntämiseen. Lisäksi palvelutarpeen ennakointi

tulisi olla mahdollista myös sosiaali- ja terveydenhuollon rajan yli. Esimerkiksi mielenterveyspalveluissa sekä lasten-, nuorten- ja perheiden palveluissa tai vammaispalveluissa ennakointia tulisi lähestyä rajat ylittävästi.

Länsi-Uudenmaan vahva toive on, että sääntelyn kehittämistä jatketaan tältä osin ripeästi ja ennakkoluulottomasti.

Allekirjoitus

Tommi Kuukka

Digipalvelujohtaja

tommi.kuukka@luvn.fi

040 636 9143